

KICHIK BIZNES KORXONALARI UCHUN INNOVATSION RIVOJLANISH STRATEGIYASINI TANLASHNI TAHLILIIY BAHOLASH

Baxridinova Shaxnozaxon Shukurullayevna

Qo‘qon universiteti Andijon filiali “Iqtisodiyot va moliya” kafedrasida o‘qituvchisi

G‘anijonova Rayyona Omadjon qizi

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada kichik biznes korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash va uning samaradorligini tahliliy baholash masalalari o‘rganiladi. Tadqiqot jarayonida innovatsion strategiyalarni shakllantirishning nazariy asoslari, tanlash mezonlari va baholash usullari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, korxonalarining ichki va tashqi sharoitlari, bozor talablariga moslashish darajasi hamda mavjud resurslarning innovatsion faoliyatga ta‘siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlariga innovatsion rivojlanish strategiyasini tizimli ravishda tanlash va amalga oshirishda amaliy tavsiyalar berishga imkon yaratadi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, innovatsion rivojlanish, strategiya, tahliliy baholash, iqtisodiy samaradorlik, innovatsion faoliyat, raqobatbardoshlik, strategik rejalashtirish.

Kirish

Kichik biznes korxonalarida iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi, chunki ular ish o‘rinlari yaratish, innovatsion yechimlarni tatbiq etish va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayonida murakkab muammolarga duch keladi. Ushbu jarayon nafaqat ichki resurslar, balki tashqi sharoitlar, bozor talablarining o‘zgaruvchanligi va moliyaviy imkoniyatlar bilan ham bevosita bog‘liq.

Innovatsion rivojlanish strategiyasini to‘g‘ri tanlash korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirish, yangi bozorlarni zabt etish va barqaror raqobatbardoshlikni ta‘minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega [1]. Shu bois, kichik biznesda strategik rejalashtirish jarayonini ilmiy asosda olib borish, tanlash mezonlarini aniqlash va ularni tahliliy baholash muhim vazifa hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — kichik biznes korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayonini tahliliy baholash va samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot natijalari korxonalariga strategiyalarni optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish va innovatsion faoliyatni tizimli rivojlantirish imkoniyatini beradi [2].

Adabiyotlar tahlili

Schumpeterning qarashlariga ko'ra, innovatsion rivojlanish strategiyasi korxonaning bozor raqobatidagi pozitsiyasini mustahkamlash va yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishning asosiy vositasi hisoblanadi [3]. U o'z asarlarida innovatsiyalarni yangi mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va yangi bozorlarni zabt etish orqali amalga oshirish mumkinligini ta'kidlagan. Shu nuqtai nazardan, kichik biznes korxonalarini uchun innovatsion strategiyalarni tanlashda bozor sharoitlarini va ichki resurslarni hisobga olish zarur.

Druckerning ta'kidlashicha, innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayonida nafaqat texnologik, balki boshqaruv va tashkiliy omillar ham muhim ahamiyatga ega [4]. U kadrlar malakasini oshirish, ichki ish jarayonlarini optimallashtirish va resurslardan samarali foydalanishni strategik qarorlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini qayd etadi. Shu bilan birga, Drucker innovatsion strategiyalarni tanlash jarayonida korxonada ichidagi va tashqi muhitdagi risklarni baholashni asosiy mezonlardan biri sifatida ko'rsatadi [5].

Porterning fikricha, korxonalarda innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash mahsulot va xizmatlarni differentsiallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda bozor segmentlarini aniqlash orqali amalga oshirilishi kerak. Bu strategik yondashuv kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xorijiy tadqiqotlar, xususan OECD va World Bank hisobotlarida, kichik biznes subyektlarida innovatsion strategiyalarni tanlash jarayonida moliyaviy resurslar, davlat siyosati va institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining muhimligi ta'kidlangan [6]. Shuningdek, Tidd va Bessantning qarashlariga ko'ra, innovatsion rivojlanish strategiyasi ishlab chiqilishida texnologik yangilanishlarni, bozor talablarini va korxonada ichki jarayonlarini integratsiyalash zarur.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes korxonalarini uchun innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash murakkab, ammo iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirishda hal qiluvchi jarayon hisoblanadi. Shu bois, strategiyalarni tanlash mezonlarini ilmiy asosda ishlab chiqish va ularni tahliliy baholash dolzarb vazifa sifatida qolmoqda [7].

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda kichik biznes korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlashni tahliliy baholash uchun kompleks ilmiy-tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida statistik tahlil, solishtirma tahlil, ekspert so'rovlari va adabiyotlar sharhi ishlatildi. Shuningdek, korxonalarining real iqtisodiy faoliyati bo'yicha ma'lumotlar yig'ilib, ularni tahlil qilish orqali strategiyalarni tanlashda ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar aniqlangan. Ushbu metodologiya korxonalarining innovatsion rivojlanish strategiyalarini tanlash jarayonini tizimli baholash va samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Tahlil va natijalar

Kichik biznes korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayonida olingan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, strategik qarorlar korxonaning ichki va tashqi resurslari, bozor sharoitlari va raqobat muhiti bilan bevosita bog'liq. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar innovatsion strategiyalarni tanlashda eng muhim omillarni aniqlashga imkon berdi: moliyaviy imkoniyatlar, kadrlar malakasi, texnologik infratuzilma, bozor segmentlari va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari. Ushbu omillar korxonalarining strategiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish darajasini belgilashda asosiy rol o'ynaydi [8].

Tahlil shuni ko'rsatdiki, innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlashda korxonalar o'z resurslari va bozor sharoitini aniq baholay olishi zarur. Masalan, moliyaviy resurslari cheklangan korxonalar uchun texnologik yangilanishlarni bosqichma-bosqich joriy etish samaraliroq bo'lsa, moliyaviy jihatdan barqaror korxonalar keng ko'lamlilikni innovatsiyalarni bir vaqtda tatbiq etishi mumkin [9]. Shu bilan birga, strategiyalarni tanlash jarayonida bozor talablarini, raqobatchilar faoliyatini va kadrlar malakasini hisobga olish iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Quyidagi jadvalda Andijon viloyatidagi 50 ta kichik biznes korxonasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash darajasi va asosiy omillar tahlili ko'rsatilgan:

№	Korxonalar turi	Innovatsion strategiyani tanlash darajasi (%)	Asosiy omillar
1	Chakana savdo	40	Moliyaviy resurslar cheklanganligi
2	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari	32	Kadrlar malakasi pastligi
3	Texnologik xizmatlar	55	Texnologik infratuzilma rivojlangan
4	Yengil sanoat	38	Ichki boshqaruv jarayoni modernizatsiyalashmagan
5	Restoran va xizmat sektori	45	Bozor segmentlarini aniqlash va tadbirkorlik qo'llab-quvvatlash yetarli

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, texnologik xizmatlar sohasidagi korxonalar innovatsion strategiyalarni tanlashda eng yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarini bu borada pastroq natijalar ko'rsatmoqda. Bu esa strategik

qarorlarni amalga oshirishda ichki resurslar va tashqi sharoitlar ta'siri kuchli ekanligini ko'rsatadi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayoni bir necha bosqichli yondashuvni talab qiladi: birinchidan, korxonada ichki resurslarini, shu jumladan moliyaviy va inson resurslarini baholash; ikkinchidan, bozor sharoitlarini va raqobatchilar faoliyatini tahlil qilish; uchinchidan, davlat qo'llab-quvvatlash va institutsional mexanizmlardan samarali foydalanish; to'rtinchidan, strategiyani amalga oshirish jarayonini monitoring qilish va kerak bo'lganda tuzatishlar kiritish.

Umuman olganda, tahlil natijalari innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayonini tizimli baholash va unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashning ilmiy va amaliy ahamiyatini ko'rsatadi. Shu yo'l bilan kichik biznes korxonalarida o'z resurslaridan samarali foydalanib, strategik qarorlar asosida barqaror rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlashi mumkin.

Xulosa

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik biznes korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash jarayoni murakkab va ko'p omillarga bog'liq bo'lib, uning samaradorligi ichki resurslar, moliyaviy imkoniyatlar, kadrlar malakasi, texnologik infratuzilma va bozor sharoitlariga bevosita bog'liqdir. Innovatsion strategiyalarni tanlashda korxonaning ichki imkoniyatlarini to'liq baholash, bozor va raqobat muhitini tahlil qilish hamda davlat va institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini hisobga olish zarur.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, innovatsion rivojlanish strategiyasini tizimli ravishda tanlash korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy samaradorligini yaxshilash va barqaror rivojlanishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli, kichik biznes subyektlari uchun strategik rejalashtirish va tahliliy baholash jarayonini ilmiy asosda olib borish dolzarb vazifa sifatida qolmoqda.

Umuman olganda, innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash va uni amalga oshirish orqali kichik biznes korxonalarida o'z resurslaridan samarali foydalanib, iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Schumpeter, J. *Theory of Economic Development*. Harvard University Press, 1934.
2. Drucker, P. F. *Innovation and Entrepreneurship*. Harper & Row, 1985.
3. Porter, M. *Competitive Advantage*. Free Press, 1985.
4. OECD. *The SME and Entrepreneurship Outlook 2022*. OECD Publishing, 2022.
5. World Bank. *Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance*. World Bank Group, 2021.
6. Tidd, J., Bessant, J., Pavitt, K. *Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change*. Wiley, 2020.

7. Hisrich, R. D., Peters, M. P., Shepherd, D. A. *Entrepreneurship*. McGraw-Hill Education, 2017.

8. Brown, T. *Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society*. Harper Business, 2009.

9. Christensen, C. M. *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*. Harvard Business Review Press, 1997.